

NASTAVNA TEMA 4: NOVOVEKOVNA FILOZOFIJA

Nastavna jedinica 48:

Problem saznanja, supstancije i metode - racionalizam i empirizam

Uvod

Novovekovna filozofija, nastala na tlu zapadne Evrope u periodu od XVI-XVIII veka, podstaknuta je neposredno novim istorijskim preporodom u periodu renesanse, tj. preispitivanjem društvenih, moralnih i sazajnih protivrečnosti, a u otporu prema dominaciji tradicionalizma i klerikalizma. Njenu preokupaciji predstavlja težnja za uspostavljanjem jedinstvenog sistema saznanja, objedinjavanje nauka na zajedničkim osnovama, kako bi se uspostavila jedinstvena nova slika sveta i osmislilo mesto čoveka u njoj. Ovu težnju do kraja će razviti tek moderna filozofija nemačkog klasičnog idealizma kao završna faza novovekovnog razdoblja XVIII i XIX vek. Okretanje unazad, ugledanje na antičke filozofe (Platon, Aristotel, Pitagora), zanemarivanje teoloških pitanja srednjeg veka, uslovalo je rehabilitaciju metafizike u zasnivanju novog modela saznanja prirode i njenih zakona kao i subjektivnih moći čoveka.

Racionalizam

Naučne teorije filozofa prirode i velika otkrića u svim oblastima, doprinela su razvoju tehnologije, racionalizaciji društva i proizvodnje. Vera u ljudski razum, oslobođen balasta mnogih predrasuda (vidi o idolima F. Bekon), podstakla je filozofe na istraživanje njegove uloge u saznanju stvarnosti.

Racionalizam je filozofsko stanovište koje određuje ratio – razum kao osnovni izvor u procesu stvaranja filozofskog, naučnog saznanja, zbog njegovih logičkih funkcija analize, sinteze, zaključivanja koje omogućavaju uvid u celinu veza i odnosa pojava i problema. Takođe njemu je dodeljen ključni značaj za određivanje vrednosti, mogućnosti, kriterijuma istinitog saznanja. Organizaciona, metodička i osmišljavajuća uloga razuma u postupnom izvođenju jasnih i razgovetnih uvida o svetu ne bi bila moguća bez osnovnih postulata – urođenih ideja. To su najopštiji pojmovi, koje ne opažamo izvan sebe

(Bog, svest, svet, matematički zakoni) koji postoje u svesti čoveka oduvek i čiji je garant istinitosti njihov tvorac. Njihovo postojanje je nužan i dovoljan uslov za dokaz supstancije (podležće, bivstvo) onoga na šta ukazuju.

Zadatak filozofije, kao korena svih nauka (vidi R.Dekart), jeste da pokaže put i način sistematičnog izvođenja svih saznanja iz početnih, očiglednih i nesumnjivih istina, koje se najpre moraju utvrditi u svakoj nauci.

Deduktivna metoda je taj put koji polazi od opštih saznanja ka utvrđivanju njegovog važenja u pojedinačnim slučajevima istraživanja.

Predstavnici racionalizma su : Rene Dekart (1596-1651), Baruh Spinoza(1632-1677), Gotfrid Vilhelm Lajbnic (1646-1716).

Empirizam

Na ostrvskom delu Evrope (Engleska) nastaje filozofsko stanovište koje u središte svakog istraživanja postavlja iskustvo (empirija), i njihov živi dijalog sa suprotnim stanovištem odrediće budućnost filozofije do postmodernog doba.

Glavni spor se vodi oko pitanja postojanja urođenih ideja, za koje su empiristi tvrdili da ne postoje u razumu pre bilo kakvog čulnog opažanja sveta izvan subjekta i delovanja razuma. Razum (vidi: Tabula rasa, Dž.Lok) prima ideje koje nastaju od utisaka spolja, a sa svoje strane, ima i određenu aktivnu ulogu u posmatranju i organizaciji ideja kao osnovne građe iskustva. Podaci su dakle, kao nosioci informacija došli spolja, a za uviđanje pojava i predmeta kao celine, i njegovog odnosa prema subjektu, važnu ulogu igra svest. Ipak za empiriste je po svim bitnim pitanjima za problem saznanja, kao što su njegove mogućnosti, vrednost, granice, i kriterijumi istinitosti, odlučujuće iskustvo (čulni doživljaj predmeta koji se pojavljuje kao deo veza i odnosa u stvarnosti).

Induktivna metoda, koju su razvili empiristi, polazi od nabiranja pojedinačnih pojava i slučajeva da bi se utvrdilo opšte saznanje, zakonitost, koji se odnose na ispitane primere.

Predstavnici empirizma: Džon Lok (1632-1704), Džordž Barkli (1685-1735), Dejvid Hjum (1711-1776).

Zadaci:

1. Pronađi u tekstu nove pojmove i navedi ih.
2. Definiši nove pojmove iz teksta, i objasni pojave koju određuju.
3. Istraži učenja po jednog predstavnika iz oba pravca i izloži kratko.
4. Napisati esej „Uticaj društvenih protivrečnosti renesanse na filozofiju novog veka.“

Da se podsetimo iz prethodne lekcije:

1. Nabroji protivrečnosti renesanse.
2. Objasni značaj rađanja novih nauka.
3. Izvedi zaključke o ciljevima saznanja u doba renesanse.

Odgovore poslati do četvrtka do 13h.

mail: milicaceticnik@gmail.com

Koristiti poznate izvore i sajtove kao i do sada.

Zadatke poslati u tekstualnoj formi, ili kao prezentaciju za 3. zadatak.